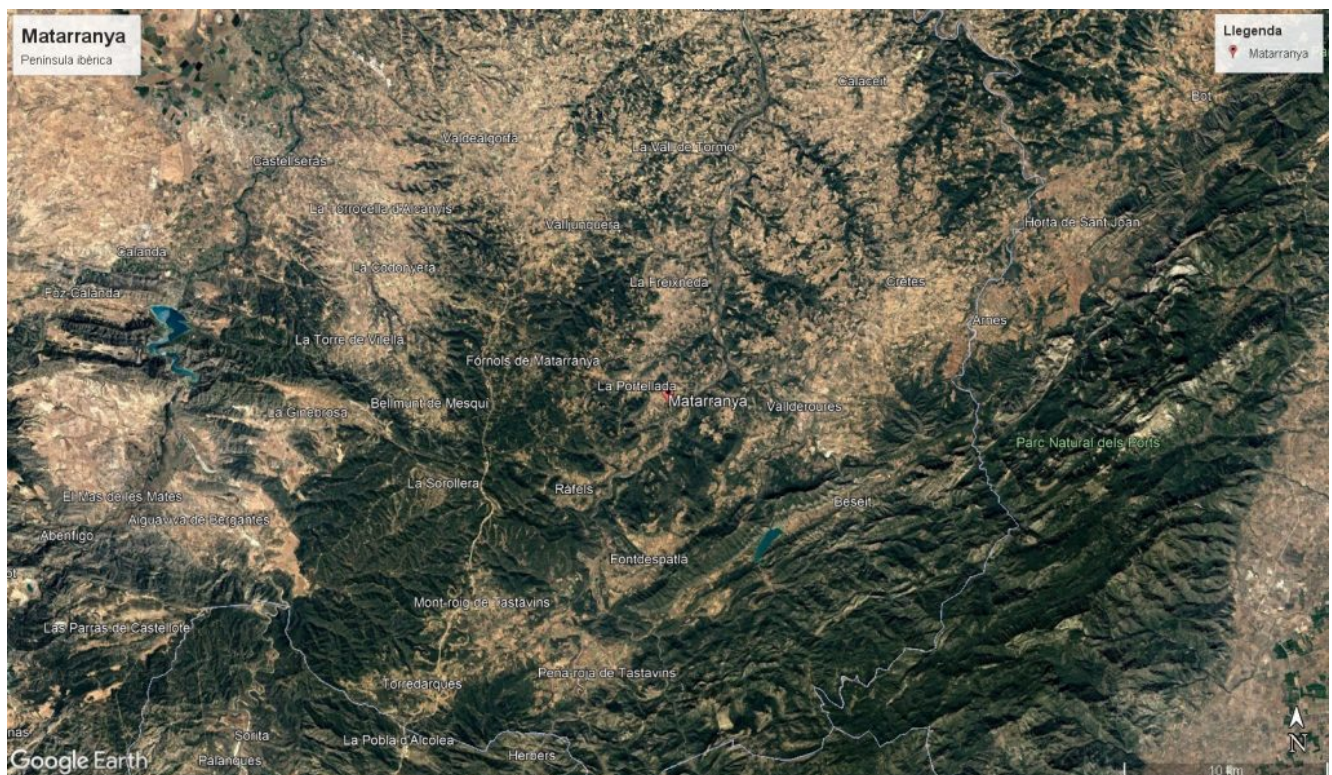

Canvis a la demografia d'Arenys, Calaceit, Lledó i Cretes en els últims 600 anys.

ON SOM I D'ON VENIM

Aquest quatre pobles estan situats al nord-est de la comarca del Matarranya, a la província de Terol.

Abrigada contra els vents humits de llevant pels ports de Beseit, la comarca presenta un clima sec de tendència continental, al qual correspon una vegetació força xerofítica. La major part del país pertany al domini del carrascar. L'agricultura continua essent la base econòmica de la comarca, l'olivera, l'ametller, la vinya i els cereals són els principals conreus.

D'on venim?

Quan Ramon Berenguer IV i el seu fill Alfons I el Cast foragitaren definitivament els sarraïns d'aquestes terres, al voltant del 1200, que a diferència d'altres pobles aragonesos al Matarranya va quedar sense moriscs, van haver de repoblar-les i es va fer majorment amb catalans. En bona part provenien de la zona del Solsonès, del Pallars, Lleida, Gironès i l'Empordà.

Aquests quatre pobles comparteixen territori, orígens i llengua. El que els fa especials és Van tenir com a referent el bisbat de Tortosa més de 700 anys fins el concordat del 1953, quan el dictador Francisco Franco Bahamonde mana, basant-se en criteris geogràfics provincials, la redistribució d'alguns bisbats.

Arenys és el lloc de naixement de José Maria Solsona i Gasull el 4 de març de 1886. El seu pare havia nascut a Maella i la seva mare a Arenys. Es va casar amb Conxita Rovira Amargan, filla de Badalona, a la nova parròquia de Sant Josep de Badalona, el 24 de juliol de 1917. Allà va viure, treballant de carreter, fins a la seva mort.

El poc avançat de la medicina se l'emporta prematurament, per una anúria, en la Clínica Provença de Barcelona, el 23 de setembre de 1943. Va tenir dos fills, Andreu i Ricard.

Aquest desplaçament simbolitza el despoblament que el món rural ha experimentat en els últims 100 anys. Espanya, com d'altres països, va començar a perdre població rural a principis del segle XX i no s'ha frenat fins aquests últims anys. Les raons són múltiples, en realitat només és una immigració interior en cerca d'una vida millor.

Demografia

La demografia és una disciplina que utilitza l'estadística per a estudiar les característiques, tendències i canvis de les poblacions humanes. A través de l'anàlisi de dades demogràfiques, es pot comprendre millor la dinàmica poblacional i prendre decisions informades.

Les primeres dades fiables de la població d'Aragó la tenim gràcies a la necessitat recaptatòria de Ferran el Catòlic per fer front a l'amenaça de Carles VIII de França i el problema

de la pesta negra que afectava els antics calls del regne. El rei Ferran va convocar les Corts perquè aprovessin la formació d'un exèrcit. Les Corts van acordar aportar per a aquesta fi la recollida de l'impost de les cises, el qual gravava els articles de primera necessitat.

El fogatge de 1495 recull els noms dels focs o unitats familiars de tots els nuclis de població de l'Aragó. En conjunt es van registrar 51.056 focs , el que vendrien a ser uns 222.000 habitants. Utilitzem una aproximació arbitrària de 4,36 persones per foc.

Aquest cens li assigna a Arens 35 focs, a Lledó 13, a Cretes 91 i a Calaceit 114. En habitants vindria a ser uns 153, 57, 397 i 497 respectivament.

Evolució de la població des de 1495.

L'evolució demogràfica posterior a 1495 ens mostra que tot i les precàries condicions de la població, pestes, fam, mortalitat infantil disparada, la població augmenta progressivament. Haurem d'arribar a les primers dècades del S XX perquè es trenqui la tendència alcista i en poc més de 100 anys tornem a ser a prop del nombre d'habitants que hi havia fa uns 500 anys.

Podem observar com el creixement de població va ser força semblant en aquests pobles excepte Calaceit on el creixement va ser més pronunciat.

La gràfica següent ens mostra la evolució havent-se estandarditzat les dades de població. Això ens permet veure la seva evolució independentment del nombre absolut d'habitants. Més semblant encara ha estat el descens on tots quatre pobles, han perdut població al mateix i accelerat ritme. En els últims cent anys s'ha reduït el nombre d'habitants al mateix nivell que tenien fa tres-cents anys.

La despoblació ha estat una constant des de fa 100 anys i amb

ella canvis no sols en el nombre d'habitants. L'estructura per edats i l'estat civil de la població també s'han vist alterats per aquest despoblament.

Comparació dels Trets socio-demogràfics al 1787 amb l'actualitat

El Cens del Comte de Floridablanca del 1787 va recollir dades de edat, sexe, estat civil i professió de tots els municipis espanyols. En 1986 Joaquim Monclús i Esteban va publicar en internet les dades d'aquest cens pels pobles del Matarranya i alguns pobles veïns. [(El cens del comte de *Floridablanca de 1787* (part de la Franja de Ponent, comarques del Matarranya i de la Terra Alta)]
<https://raco.cat/index.php/recerques/article/view/137638>
[Consulta: 22-07-2021]

Aquest cens va registrar de cada individu el sexe, l'edat, l'estat civil i, en els homes en edat de treballar, la seva professió. L'edat es va categoritzar en sis grups: fins els 6 anys, dels 7 als 14, de 15 a 24, de 25 a 40, de 40 a 50 i de 50 ó més.

Aquí es pot veure un cop analitzades les dades originals com eren presentades en el cens de Calaceit.

VILLA DE CALACEITE
[Calaceit]

	Solteros		Casados		Viudos		Total de
	Var.	Hem.	Var.	Hem.	Var.	Hem.	edades
Hasta 7 años	190	212					402
De 7 a 16	235	172					407
De 16 a 25	159	128	20	48		3	358
De 25 a 40	32	6	199	201	12	5	455
De 40 a 50	13	1	117	113	13	13	270
De 50 arriba	10	1	128	99	43	71	352
Total	639	520	464	461	68	92	2.244
Total de estados	1.159		925		160		
Total general			2.244				

Curas	1	Jornaleros	160
Beneficiados	10	Comerciantes	20
Ordenados de Menores	2	Fabricantes	1
Hidalgos	4	Artesanos	68
Escribanos	4	Criados	64
Estudiantes	21	Con Fuero Militar	1
Labradores	265	Demandantes	2

Una informació que ens permet fer un retrat d'aquesta societat i aquest poble allunyat en el temps.

Amb una edat mitjana que no arribava als 30 anys no calia fer més grups d'edat per sobre dels 50 anys. La mortalitat infantil era cosa de cara o creu, la mitat no arribava als 7 anys. Començar a treballar al camp ben joves, analfabets quasi tots, casar-se, tenir fills i nets, tot i que poc els gaudien.

Distribució de la població per grups d'edat 1787

Tres trets destaquen d'una població, l'edat dels individus, el sexe i el rol social. Amb això només obtenim un retrat força real del moment.

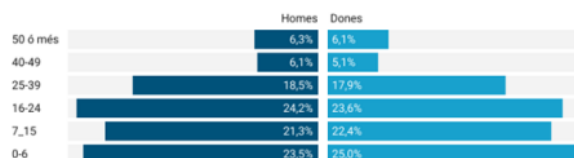
La població que observem és rural bàsicament. De rics i pobres sempre ni ha agut.

La distribució en barres del nombre d'habitants per edat i sexe ens permet d'un cop visualitzar tota la població i trets més destacables.

El fet que aquests grups d'edat del cens de 1787 tinguin diferent amplitud ens obliga a nombre representar-los hem dividit el nombre d'habitants en cada grup d'edat i sexe per l'amplitud de l'interval. Posteriorment hem calculat quin percentatge representava del total.

Distribucions poblacionals ajustades per amplitud de l'interval Cens 1787

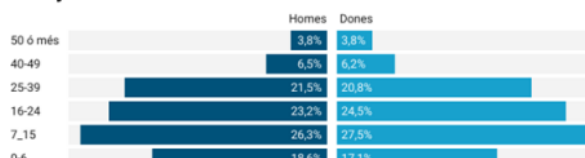
Cretes

Cretes, Matarranya, Terol (1787)

Gráfico: MGC • Fuente: Joaquim Montclús i Esteban • Creado con Datawrapper

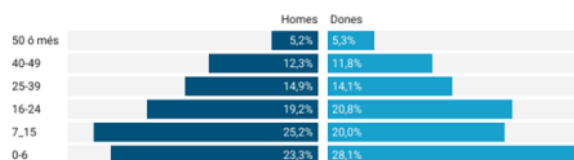
Arenys

Arenys, Matarranya, Terol (1787)

Gráfico: MGC • Font: Joaquim Montclús i Esteban • Creat amb Datawrapper

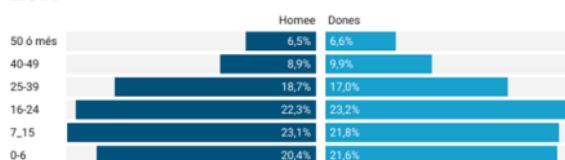
Calaceit

Calaceit, Matarranya, Terol (1787)

Gráfico: MGC • Font: Joaquim Montclús i Esteban • Creat amb Datawrapper

Lledó

Lledó, Matarranya, Terol (1787)

Gráfico: MGC • Font: Joaquim Montclús i Esteban • Creat amb Datawrapper

En els quatre pobles els majors de 40 anys són menys del 20% de la població. Per altre banda, a diferència d'ara, és molt semblant la proporció entre homes i dones en cada grup d'edat.

Distribució de la població per grups d'edat al matarranya el 2017

El que al 1787 no arribava al 20% al 2017 arriba al 60%. Dos cents trenta anys i hem invertit la distribució. Evidentment els majors canvis en els últims 100 anys.

Aquesta gràfica fa mal de mirar.

La proporció acumulada d'habitants per edat

Estat civil segons grup de edat pels quatre pobles al 1787

Estat civil segons CADA grup de edat pels quatre pobles al 1787

Quan mirem les edats per cada grup d'estat civil i sexe ens adonem

Pel que fa a la professió de la població masculina d'aquest quatre pobles la gran majoria es dedicava al camp, bé com a propietari o com a jornalers.

En aquesta taula de la distribució de les professions en Arenys i Lledó es verifica que al voltant del 90% dels homes es dediquen al camp (pagesos i jornalers). Crida especialment l'atenció la diferència en la proporció de pagesos i jornalers entre ambdós pobles. Lledó té la major proporció de jornalers del quatre pobles.

La llista de professions de Calaceit i Cretes ens afegeix d'altres que completen el conjunt. Apareixen els hidalgos o gentilhomes (Hidalgo és un concepte castellà, i es refereix al noble que estava exempt del pagament de tributs), els advocats, escriptors, comerciants, fabricants i estudiants.

La proporció d'homes dedicats al camp en aquests dos pobles és inferior a la de Arenys i Lledó, especialment en Calaceit on no arriba al 70%. Per altra banda si els criats servien en llars de la noblesa, la burgesia i les classes adinerades veiem que on més hi havien és en Calaceit.

Si sumem el nombre d'habitants per cada sexe resulta que el grup fins a 24 anys representa el 51% i el 52% per homes i dones respectivament. El que pot situar l'edat mitjana al voltant dels 25 anys. Res estrany si tenim en compte que l'esperança de vida en Aragó al 1860 (74 anys després del cens de Floridablanca) era de 28 anys ((Muñoz Pradas, F. (1)

«Geografía de la mortalidad española del siglo xix: una exploración de sus factores determinantes», *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*. Madrid, Spain, 0(40). Disponible en: <https://bage.age-geografia.es/ojs/index.php/bage/article/view/2018> (Accedido: 1agosto2021)).